

## КОРПОРАТИВНІ ВІДНОСИНИ В АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВІ: ВІД ПРОБЛЕМ КВАЛІФІКАЦІЇ ДО МЕЖ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

### CORPORATE RELATIONS IN JOINT STOCK COMPANY: QUALIFICATION ISSUES AND FRAMES OF LEGAL REGULATION

Галіахметов І.А.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри підприємницького та корпоративного права

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Науменко О.С.,

здобувач

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

У статті визначено поняття корпоративних правовідносин в акціонерному товаристві та їх основні ознаки і підстави виникнення; розкрито структуру та зміст корпоративних правовідносин; визначено механізм їх правового регулювання. Під корпоративними правовідносинами запропоновано розуміти регульовані нормами права й установчими (засновницькими) документами суспільні відносини, які виникають між засновниками юридичної особи в процесі її створення, і відносини між юридичною особою та її учасниками щодо реалізації корпоративних прав та обов'язків.

Дослідження містить характеристику особливостей корпоративних правовідносин, визначення яких дозволяє зрозуміти природу корпоративних відносин. Серед них визначено такі: поєднання елементів майна і організаційного характеру; корпоративні відносини виникають не тільки між фізичними та юридичними особами; корпоративні відносини можуть будуватися як горизонтально, так і вертикально; відображення в корпоративних відносинах не тільки приватних інтересів окремих осіб. Проведено характеристику сучасної нормативно-правової бази регулювання корпоративних правовідносин в Україні, що дозволило виокремити окремі аспекти її недосконалості та запропонувати можливі шляхи вирішення правових колізій і неточностей.

Використані сучасні методи дослідження актуальних проблем правового регулювання корпоративних правовідносин в Україні, до яких пропонується відносити розпорошеність корпоративно-правових норм у різних актах законодавства та непослідовність адаптації корпоративного права України до права ЄС. Шляхами вирішення цих проблем визначено такі: видалення із законодавства застарілих норм, прогалин, інших недоліків; зменшення кількості джерел корпоративного права України; забезпечення стабільності корпоративного законодавства.

**Ключові слова:** корпоративні відносини, акціонерне товариство, акціонер, права акціонера, правові інтереси акціонера, обов'язки акціонера, правове регулювання корпоративних відносин.

The article pages define the concepts of corporate legal relations and their main features and reasons for their occurrence; the structure and content of corporate legal relationships are revealed and the mechanism of their legal regulation is determined. The article proposes to understand, under corporate legal relations, the rules of law and the constituent documents that govern the social relations that arise between the founders of a legal entity in the process of its creation, and the relationship between a legal entity and its participants in the exercise of corporate rights and obligations (their acquisition, implementation or termination).

The study describes the characteristics of corporate legal relationships, the definition of which allows us to understand the nature of corporate relationships. Among them are the following: a combination of elements of property and organizational character; corporate relationships do not only arise between individuals and legal entities; corporate relationships can be built both horizontally and vertically; reflecting in corporate relations not only the private interests of individuals. Characterization of the modern regulatory framework of corporate legal relations regulation in Ukraine was carried out, which allowed to separate some aspects of its imperfection and to offer possible ways of solving legal conflicts and inaccuracies.

The article contains an analysis of the current problems of legal regulation of corporate legal relations in Ukraine, which are proposed to refer to the dispersion of corporate legal norms in various acts of legislation and inconsistency of adaptation of corporate law of Ukraine to EU law. Possible ways of solving these problems are the following: removal of obsolete norms, gaps, other shortcomings from the legislation, reduction of the number of sources of corporate law of Ukraine; ensuring the stability of corporate legislation.

**Key words:** corporate relations, joint stock company, shareholder, rights of shareholders, lawful interests of shareholders, obligations of shareholders, legal regulation of corporate relations.

**Постановка проблеми.** Корпоративні відносини включають суспільні відносини, які виникають між усіма зацікавленими сторонами, які беруть участь у реалізації прийнятої корпоративної моделі управління об'єднаним (договірним або статутним) капіталом у формі підприємницької організації. Їх потрібно розглядати як різномірні, які охоплюють

не тільки зв'язки всередині підприємницької організації корпоративного типу, а й взаємодію корпоративних структур із зовнішнім середовищем. Гармонізація корпоративних відносин залежить як від зовнішніх умов, так і від внутрішнього середовища корпорації. Корпоративні відносини включають внутрішньо корпоративні відносини – власників

(засновників, учасників / членів, акціонерів) і посадових осіб корпорації, найманих працівників; поза фірмові (комерційні) корпоративні відносини державно-приватного і ділового співробітництва з контрагентами корпорації (її постачальниками, споживачами, кредиторами, клієнтами, замовниками) і з інститутами зовнішнього середовища (державою, органами держави і місцевого самоврядування, суспільством і його окремими представниками).

Як на рівні юридичної науки, так і на рівні юридичної практики відсутній єдиний підхід до розуміння правової природи відносин між акціонерами та акціонерним товариством (холдингом). У зв'язку з цим одні й ті ж відносини в деяких випадках по-різному оцінюються вченими, представниками законодавчих і правоохоронних органів, тому важко передбачити юридичний результат будь-яких дій суб'єктів права. Все це істотно знижує ефективність застосування норм господарського права, створює ґрунт для різних зловживань і перешкоджає розвитку економіки України.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженню різноманітних аспектів правового регулювання корпоративних прав і пов'язаних із ними відносин присвячені праці таких правознавців, як С.В. Батурина, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.М. Кравчука, О.М. Вінник, О.В. Гарагонича, В.Б. Шуби, В.С. Щербини та інших, зокрема представників зарубіжних правових шкіл.

Теорія корпоративних відносин бурхливо розвивається, породжуючи нові теоретичні й практичні проблеми. Наукові дослідження корпоративних відносин, які займають величезне місце в зарубіжному праві, все більш захоплюють увагу вітчизняних дослідників. Ретельному дослідженню піддаються різні питання, однак варто чітко визначити, що слід розуміти під корпоративними відносинами. Аналіз поняття «корпоративні правовідносини» як самостійна категорія важливий сам собою, оскільки ціле не зводиться до окремих його частин (акціонерні відносини). Є справедлива думка професора О.С. Іоффе, що проблема правовідношення – одна з найскладніших і найменш розв'язаних [1].

У науці корпоративного права існують кілька визначень поняття «акціонерне правовідношення», які можна звести до таких дефініцій: 1) тривалі темпоральні правовідносини, які виражають комплексні юридично значні зв'язки, які виникають в організації акціонерів (товаристві), на яких базуються правомочності акціонера – власника певного виду пайового цінного паперу; 2) відносини між акціонерами одного товариства або споріднених холдингом товариств, які засновані на членстві та здійснюються у сфері вирішення питань спільного виконання належних ним корпоративних правомочностей у межах конкретної організаційно-правової, акціонованої форми суб'єкта підприємництва.

Саме тому **метою статті** є виявлення основних проблем кваліфікації корпоративних відносин в акціонерних товариствах і пошук шляхів удосконалення їх правового регулювання.

**Виклад основного матеріалу.** Спираючись на думки дослідників щодо розуміння поняття «корпорація», можна зробити висновок, що необхідною ознакою корпорації (підприємницької організації) є одностайність (єдність) інтересів її учасників, позитивний напрям здійснення підприємницької діяльності на суспільно корисні цілі (вони повинні співпадати з письмово визначеними державою, зокрема «для досягнення економічних і соціальних результатів і з метою отримання прибутку», речення перше частини 2 статті 3 Господарського кодексу України (далі – ГК України), визначеними інтересами її засновників та інших учасників.

В основу функціонування корпорації або підприємницької організації за національним законодавством покладено функціонал у формі «корпоративних відносин». Існують різні дефініції, які трактують це поняття [2, с. 32–34]. Так, відповідно до широкого тлумачення під корпоративними відносинами запропоновано розуміти відносини, які виникають з приводу створення нового типу (corpus) юридичної особи та функціонування останньої між засновниками та створеною організацією. Вузьке трактування цього поняття зводиться до того, що корпоративні відносини – це відносини, які виникають усередині корпорації між її учасниками та організацією в особі її органів і посадових осіб [4].

На думку авторів, корпоративні відносини є відносинами підприємницького типу, внутрішньогосподарського виду (частина 7 статті 3 ГК України), виду, який виникає між корпорацією та її учасниками (акціонерами), у зміст яких входять право на управління корпорацією, право «отримання дивідендів та активів акціонерного товариства у разі його ліквідації відповідно до закону» і право на отримання інформації про діяльність корпорації (похідне з норми статті 1136 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)). Їх можна порівняти з поняттям «регульована інформація» або «інші права та правомочності, передбачені законом чи статутними документами». Тут доречно згадати про особу, яка здійснює управлінські функції (пункт 11<sup>1</sup> частини 1 статті 1 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок»), «має повноваження ухвалювати управлінські рішення, що впливають на подальший розвиток і комерційні перспективи юридичної особи».

Корпоративні відносини в акціонерному товаристві характеризуються певними ознаками, визначення яких дозволяє зрозуміти природу корпоративних відносин:

– сукупність осіб-засновників, які об'єдналися для досягнення будь-якої мети (вона похідна з норми статті 1132 ЦК України «з метою отримання прибутку або досягнення іншої мети») і засновують самостійний суб'єкт права – юридичну особу. «Наявність загальної мети в учасників рівною мірою притаманне усім видам колективних утворень, зокрема й тим, які є юридичними особами» (М.І. Брагінський, В.В. Вітрянський), що дозволяє пояснити феномен існування корпоративних відносин за участі осіб,

які виконують функції, зокрема органів корпорації (тобто осіб, які не володіють цивільною правосдатністю *per se*), як і відносини, не врегульовані правом, – фактичні корпоративні відносини;

- об'єднання осіб і капіталів із дотримання вимог статті 120 ГК України, які є поєднанням елементів майна (формування майнової бази компанії, розподіл прибутку компанії, зміна статутного капіталу компанії) й організаційного характеру (державна реєстрація товариства в статусі юридичної особи або учасника певного ринку, управління корпорацією, державне регулювання корпорацій);

- головною відмінністю акціонерного товариства від інших статутних господарських товариств є здатність щодо випуску ним емісійних пайових цінних паперів – акцій. Це засвідчує «майнове право, визначає *взаємовідносини* емітента цінного паперу (особи, яка видала цінний папір) і особи, яка має права на цінний папір» (частина 1 статті 3 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок». Акції приватного акціонерного товариства мають лише номінальну тотожність із класичними. Тобто, у правовідносинах акціонерних товариств особливе значення має інститут номінального тримання акцій і довірчого управління ними;

- зобов'язання конкретного органу товариства здійснювати управління та ведення різних справ на підставі статуту *per alium*, не дивлячись на те, що персональний склад керівних органів може неодноразово змінюватися. Тобто, зачіпають тільки учасників юридичної особи відносно майнового і немайнового характеру в діяльності корпорації, інакше кажучи їх можна віднести за ознаками до внутрішньогосподарських відносин;

- організаційно-управлінські правовідносини в системі вертикального відношення «материнське товариство (холдинг) – дочірні товариства (підприємства)». Тут потрібно зазначити, що суть цього підходу полягає в нерівності суб'єктів корпоративних відносин і відсутності в них автономії волі. З цієї точки зору корпоративні правовідносини носять характер субординації, внаслідок чого корпоративні правовідносини не можна вважати складниками господарсько-правових відносин, заснованих на принципах координації та рівності учасників економічного обороту. Інакше кажучи, корпоративні відносини можуть будуватися як горизонтально, так і вертикально. Внутрішньо корпоративні відносини є «особливим видом внутрішньо господарських відносин, їх не можна віднести до цивільного права, тому що вони у багатьох випадках засновуються на нерівності суб'єктів, у них присутні не тільки приватноправові, а й публічно-правові елементи» [5, с. 75–76];

- відображення в корпоративних відносинах не тільки приватних інтересів окремих осіб (корпорацій, акціонерів, менеджерів) або їх груп, а й громадських інтересів (держави щодо дотримання корпорацією обмежень і обов'язків у сфері бізнесу).

Слід зауважити, що неречова природа (безтілесність) акції ускладнює вияв її природи як об'єкта

й суб'єкта права власності. Ставши акціонером, особа набуває абстрактну юридичну здатність розраховувати на виникнення в неї в майбутньому конкретних суб'єктивних прав (отримання дивідендів або ліквідаційного залишку, проголосувати певним чином, потребувати надання інформації тощо). Цей статус є формально-юридичною попередньою умовою до виникнення приватних правовідносин і має тривале (відносно стале) темпоральне існування [3, с. 211].

Зобов'язально-правові або договірні відносини (згадаємо про існування «цивільно-правових договорів, які укладатимуться з членами правління Державної керуючої холдингової компанії, встановлення розміру їх винагороди») в акціонерному товаристві виникають, наприклад, у випадку притягнення до відповідальності не тільки керівників одноособових виконавчих органів, а й членів правління (за колегіального управління), індивідуальних корпоративних підприємств – юридичних осіб холдингової компанії, її акціонерів. Тут без встановлення відносин зобов'язального типу не можна обійтися у випадку вирішення питання про розподіл ліквідаційного залишку між акціонерами, як і в інших випадках.

Статут і внутрішні документи акціонерного товариства не можуть прямо мати регуляторний вплив на інститут відповідальності. Регулювання відбувається непрямо, наприклад, способом визначення в локальних нормативних актах цього товариства додаткових зобов'язань осіб, які здійснюють управлінські функції (не регулюючи, а тому підтверджують вертикальну структуру цих правовідносин) в товаристві, порушення (делікт) яких і тягне за собою притягнення до відповідальності, встановленої чинним законодавством у зв'язку з тим, що у корпоративних відносинах переважає саме договірна відповідальність.

Корпоративні правовідносини в акціонерному товаристві мають свою структуру, яка включає суб'єкти, об'єкти, зміст і підстави виникнення таких відносин. Об'єктом корпоративних правовідносин визнаються відповідні блага, з приводу яких суб'єкти вступають у такі правовідносини. Ці блага можуть бути як майнового, так і немайнового характеру [6, с. 120]. Змістом корпоративних правовідносин із приводу цих об'єктів є саме ті права, які надає акція, права учасників господарських товариств чи корпоративні права. До того ж слід враховувати, що право на акцію / частку та право з акції / частки – різні права, з приводу них виникають різні правовідносини, різні спори, і розглядають їх різні суди [8, с. 87]. Тобто, корпоративні відносини можуть всередині мати процесуальну або процедурну означеність.

Усі підстави виникнення корпоративних правовідносин в акціонерному товаристві можна поділити на два види: 1) первинні (безпосереднє створення юридичної особи у вигляді акціонерного товариства, що підтверджується фактом державної реєстрації або набуттям конститутивної форми засновницьким договором); 2) похідні (показують динаміку розвитку корпоративних правовідносин, які пов'язані

з реалізацією особами корпоративних прав (продаж акцій або частки у статутному фонді, відступлення або спадкування частки у статутному фонді).

Основними учасниками корпоративних відносин в акціонерному товаристві є:

- *інституційні утворення інвесторів*, які володіють досить великими пакетами акцій і можуть істотно вплинути на діяльність корпорації;

- *акціонери й інституційні інвестори*, які володіють пакетом акцій (більше 25 %), приймають практично контролюючі управлінські рішення з фундаментальних питань підприємницької діяльності цих товариств (формування органів управління, зміна статутного капіталу, створення філій, припинення діяльності та інші);

- *акціонери*, які не мають контрольного пакета, як правило, не можуть і не прагнуть реалізувати свої права на управління, але їх не можуть турбувати представники адміністрації й акціонери, які володіють контрольними пакетами акцій;

- *кредитори* акціонерних товариств, які відіграють важливу роль у прийнятті деяких управлінських рішень і потенційно можуть здійснювати зовнішній нагляд за діяльністю компанії;

- *керівництво і посадові особи* органів управління акціонерним товариством, які безпосередньо виконують функції з поточного оперативного й економічного управління і розробляють стратегію і перспективи розвитку корпорації;

- *співробітники та інші зацікавлені особи*, які, як правило, не беруть участі в управлінні, але при їх безпосередньому працевлаштуванні істотно впливають на успішність і ефективність діяльності компанії;

- *держава*, якщо вона не є власником пакета акцій або інституціональним інвестором будь-якого акціонерного товариства, створює спільні інституційні та правові межі корпоративного управління» [7].

Макрорівень охоплює інтереси великих акціонерів і інвесторів, таких як державні та інституційні інвестори (інвестиційні фонди, інвестиційні компанії, пенсійні фонди, трасти і банки). На мікрорівні розглядаються інтереси дрібних акціонерів, таких як співробітники компаній, які володіють акціями компаній, у яких вони працюють, і дрібні інвестори, які є юридичними й фізичними особами, що володіють невеликою кількістю акцій.

Залишається актуальним «підвищення ефективності управління дрібними пакетами акцій» і «захист інтересів міноритарних акціонерів (міноритаріїв. Це перше застосування цієї категорії в національних нормативно-правових актах) шляхом визначення підстав і порядку викупу акцій у цих акціонерів на їх вимогу за ринковою вартістю, а також механізм кумулятивного голосування в процесі виборів членів наглядових рад» (розділ IV постанови Кабінету Міністрів України від 11.02.2004 № 155 «Про затвердження Основних концептуальних підходів до підвищення ефективності управління корпоративними правами держави»).

В акціонерних правовідносинах первісно в якості правомочної особи постає акціонер, поведінка якого предметно обмежена в корпоративному праві. У широкому розумінні права акціонерів пов'язані з економічними правами і свободами. Частина 1 статті 3 Закону України «Про акціонерні товариства» визначає, що «акціонерами товариства визнаються фізичні й юридичні особи <...>, які є власниками акцій товариства», суб'єкти права (засновники) можуть породжувати тільки суб'єкта права.

Для виникнення правовідносин необхідні певні передумови, серед яких наявність норми права, яка регламентує суспільні відносини, надає їм організаційної форми правовідношення; правоздатність суб'єктів правовідносин (визначена організаційно-правова форма «акціонерне товариство» як юридична особа. У нашому випадку ця правоздатність первісно закріплена в частинах 1 і 3 статті 1 Закону України «Про господарські товариства», що перегукється з положенням статті 91 ЦК України); наявність юридичного факту, з наявністю або відсутністю якого норма права пов'язує виникнення (заснування), зміну або припинення правовідносин.

Норму права і правоздатність називають абстрактними або загальними передумовами правовідношення, юридичний факт – конкретною або частковою передумовою. В якості найбільш загальної передумови виникнення корпоративного правовідношення в акціонерному товаристві постає норма права. Україна є унікальною європейською державою з досить складним і проблемним правовим регулюванням корпоративних відносин, оскільки корпоративні правові норми закріплені в ряді актів законодавства з дублюванням правил і навіть фіксацією суперечливих положень у:

1) кодифікованих:

- ЦК України (глави 7–8) закріплює норми у сфері статусу і первинної класифікації підприємницьких організацій як юридичних осіб-суб'єктів права. Саме в частині 1 статті 113 ЦК України через словосполучення норми, «статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками», названо перший критерій поділу цих організацій – статутні господарські товариства;

- ГК України (глава 9) у главі 9 закріплює загальні засади функціонування господарських товариств, у статті 167 – визначення поняття корпоративних прав і правовідносин;

- ГПК України закріплює юрисдикційність господарських судів у справах щодо спорів, які виникають із правочинів щодо «акцій <...>, часток, паїв, інших корпоративних прав у юридичній особі, крім правочинів у сімейних і спадкових правовідносинах» (пункт 4 частини 1 статті 20).

2) Законах України:

- «Про господарські товариства», де поновлює з 1991 року в національному правовому просторі статус акціонерного товариства як господарського товариства (існував до 1937 року);

- «Про акціонерні товариства», що регулює відносини щодо створення, діяльності, припинення,

поділу акціонерних товариств, їх правового статусу, прав та обов'язків акціонерів. Особливості правового статусу, створення, діяльності, припинення, поділу акціонерних товариств, що провадять діяльність на ринках фінансових послуг, визначаються законами, які регулюють порядок надання фінансових послуг і здійснення банківської діяльності;

– «Про холдингові компанії в Україні» – визначає особливості правового становища акціонерних товариств, які відповідають ознакам холдингових компаній, а також спеціальні закони, які визначають специфіку акціонерного товариства, що діє у сфері банківської діяльності, надають інші фінансові послуги, створюються як інститути спільного інвестування.

На жаль, така складна система корпоративного законодавства породила низку проблем:

– розпорошеність корпоративно-правових норм у різних актах законодавства, зокрема:

1) у частині 3 статті 155 ЦК України ще закріплена норма про негативні наслідки для акціонерного товариства в разі недотримання вимог про співвідношення фактичного капіталу (чистих активів товариства) розміру заявленого (зафіксованого в статуті акціонерного товариства) або закріпленого законом мінімального розміру статутного капіталу, а зі статті 14 Закону «Про акціонерні товариства» ця норма була виключена в 2011 році;

2) ГК України містить низку положень, які відсутні в ЦК України та Законах «Про господарські товариства» і «Про акціонерні товариства». Вони більш ґрунтовні, ніж у згаданих законах;

– непослідовність адаптації корпоративного права України до права ЄС, про що свідчить стан справ із вимогами до розміру майнової бази акціонерних товариств відповідно до директив Ради ЄС/ЄС. Так, Директива 68/151/ЄС торкається зобов'язань щодо оприлюднення інформації для деяких форм господарських товариств [9]; абзац 2 статті 58 Договору про захист інтересів їх учасників і третіх осіб з метою зробити ці гарантії еквівалентними стосовно заснування акціонерного товариства, а також підтримання і зміни його капіталу [10].

Одночасно в умовах прийнятих нашою державою зобов'язань згідно зі статтями 85–91 Угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами з іншої сторони (2014 рік) потрібно враховувати положення: 1) Третьої директиви від 09.10.1978 (Директива про злиття акціонерних товариств); 2) Четвертої директиви від 25.07.1978 (Директива про бухгалтерську звітність); 3) Шостої директиви від 17.12.1982 (Директива про розділ акціонерних товариств); 4) Тринадцятої директиви від 21.04.2004 (Директива про публічні оферти відносно цінних паперів товариств) [11–14].

Викладене вище дозволяє зробити такі висновки:

– комплексне регулювання корпоративних відносин, яке відбувається в Україні, не враховує належним чином інтереси простих громадян, більшість із яких не мають юридичної освіти і тому навіть не підозрюють, що інформація про їхні права як членів комерційної компанії слід шукати в декількох законодавчих актах, які містять ряд суперечливих правил;

– громадянське суспільство з притаманною йому ринковою економікою потребує оптимального правового регулювання корпоративних відносин, зрозумілого його членам, вільного від конфліктів, застарілих норм, прогалин, інших недоліків;

– кількість джерел корпоративного права України, суперечності між ними, дублювання правил стали однією з причин багатьох недоліків корпоративного правового регулювання, яке не стало прозорим і зрозумілим джерелом правової інформації для звичайних учасників;

– спеціальне корпоративне законодавство щодо акціонерних товариств повинно бути більш-менш стабільним, а зміни в ньому повинні бути продуманими, обґрунтованими, зокрема з урахуванням світового (зарубіжного) досвіду. Без цього важко сподіватися, що іноземні інвестори зрозуміють специфіку українських реалій в обмін на інвестиції, які необхідні вітчизняній економіці з її численними проблемами.

**Висновки.** Можна зробити висновок про те, що в усіх випадках для реалізації корпоративних прав, наданих акціонеру законодавством, вимагається режим дотримання права акціонера на інформацію про його права, скликання зборів акціонерного товариства, рішення органів акціонерного товариства, які зобов'язано забезпечити акціонерне товариство (первинне зобов'язальне правовідношення).

В основі корпоративних правовідносин в акціонерному товаристві, внаслідок яких виникають, змінюють або припиняють права акціонерів у сфері корпоративного управління *per alium*, знаходиться компетенція вищого органу управління акціонерного товариства, що зумовлено тим фактом, що органи корпоративного управління обираються на загальному зібранні цього товариства і на ньому ж їх повноваження припиняються. Тому більшість прав акціонерів, які виступають функціональним предметом суспільних відносин підприємницького типу, є складно структурованими. Це в першу чергу стосується прав акціонера у сфері корпоративного управління товариством, які здійснюються у формі, передбаченій статутними або іншими корпоративними положеннями акціонерного товариства. Правові вимоги щодо форми корпоративних відносин в акціонерному товаристві мають чіткі межі застосування, передбачені спеціальним акціонерним законодавством.

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Иоффе О.С. Избранные труды: в 4 т. Т. 1. Правоотношение по советскому гражданскому праву. Ответственность по советскому гражданскому праву. СПб : Юридический центр Пресс, 2003. 574 с.
2. Кибенко Е.Р. Корпоративное право : Учебное пособие. Х. : Эспада, 1999. 480 с.
3. Корпоративное право: актуальные проблемы теории и практики / Под. общ. ред. В.А. Белова. М. : Издательство Юрайт, 2009. 678 с. (Актуальные проблемы теории и практики).
4. Корягіна Т.В. Деякі аспекти правового регулювання корпоративних відносин в Україні. *Економіка та держава*. 2009. № 3. С. 98–100.
5. Предпринимательское (хозяйственное) право и реальный сектор экономики / В.В. Лаптев. Российская академия наук, Институт государства и права. М., Берлин : Инфотропик Медиа, 2010. 82 с.
6. Савінова В.М. Правова природа корпоративних правовідносин. *Молодий вчений*. 2015. № 5(20). Частина 3. С. 72–75.
7. Сірош М.В. Перспективи підвищення ефективності корпоративного сектора економіки та корпоративного управління. Львів : ЛБК НБУ, 2010. 136 с.
8. Спасибо-Фатсєва І. Вчення про корпоративні права і цивілістична доктрина. *Право України*. 2014. № 6. С. 84–92.
9. First Council Directive 68/151/EEC of 9 March 1968 on co-ordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent throughout the Community. *Official Journal of the European Communities*. L. 65, 14.3.1968, p. 8–12 (DE, FR, IT, NL).
10. Second Council Directive 77/91/EEC of 13 December 1976 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent. *Official Journal of the European Communities*. L. 26, 31.1.1977, p. 1–13 (DA, DE, EN, FR, IT, NL).
11. Third Council Directive 78/855/EEC of 9 October 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies. *Official Journal of the European Communities*. L. 295, 20.10.1978, p. 36–43 (DA, DE, EN, FR, IT, NL).
12. Fourth Council Directive 78/660/EEC of 25 July 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies. *Official Journal of the European Communities*. L. 222, 14.8.1978, p. 11–31 (DA, DE, EN, FR, IT, NL).
13. Sixth Council Directive 82/891/EEC of 17 December 1982 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty, concerning the division of public limited liability companies. *Official Journal of the European Communities*. L. 378, 31.12.1982, p. 47–54 (DA, DE, EL, EN, FR, IT, NL).
14. Directive 2004/25/EC of the European Parliament and of the Council of 21 april 2004 on takeover bids (Text with EEA relevance). *Official Journal of the European Communities*. L. 142, 30.4.2004, p. 12–23 (ES, DA, DE, EL, EN, FR, IT, NL, PT, FI, SV).